

The effectiveness of group gestalt therapy on the sense of belonging to school in 10th grade male students in Tehran

Mohammad Kahrobaei
Kalkhoran Olia *

Master of School Counseling, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Masoud Sharifi

Assistant Professor of Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Omid Shokri

Assistant Professor of Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract

A sense of school belonging is an important psychological trait that affects on other components of schooling. The aim of this study was to investigate the effectiveness of group gestalt therapy on the sense of school belonging in tenth grade students in District 4 of Tehran. The present study was a quasi-experimental study with pre-test and post-test design with control group and follow-up test. The statistical population included 10th grade male students in Tehran's 4th district in 2018-19, from which 1 school was selected by one-stage cluster sampling method and then out of 120 10th grade students, 17 were targeted according to the point. Screening test scans and inclusion criteria were selected as the final sample. The final subjects were randomly assigned to experimental ($n = 9$) and control ($n = 8$) groups. The experimental group underwent 8 sessions of group gestalt therapy and the control group did not receive any intervention. Then, after the test and also after 3 months, follow-up test was received from both groups and the results were compared with each other. The Berry, Betty and Watt (2004) School Feeling Questionnaire was used to collect data. The results of analysis of covariance showed that in general, the sense of school belonging in the

* Corresponding Author: m_kahrobaei@yahoo.com

How to Cite: Kahrobaei Kalkhoran Olia, M, Ghbari Bonab, M., Shokri, O. (2021). The effectiveness of group gestalt therapy on the sense of belonging to school in 10th grade male students in Tehran, *Journal of Educational Psychology*, 17(60), 271-294.

experimental group is more than the control group ($P = 0.001$ and $F = 19.08$). Also, the effectiveness of the intervention was stable after 3 months ($P = 0.001$ and $F = 46.72$). Based on the findings of the present study, it can be concluded that group gestalt therapy is effective in increasing the sense of school belonging of tenth grade male students and this effect has a significant stability; Therefore, this intervention method can be used to improve the sense of school belonging in tenth grade students.

Keywords: Sense of belonging to school, Gestalt group therapy, group therapy, tenth grade, high school.

اثربخشی گشتالت درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزان پسر پایه دهم شهر تهران

محمد کهربائی کلخوران

علیا *

کارشناس ارشد مشاوره مدرسه، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

مسعود شریفی

استادیار گروه روان شناسی تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

امید شکری

استادیار گروه روان شناسی تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

احساس تعلق به مدرسه ویژگی روان شناختی مهمی است که بر سایر مؤلفه‌های مربوط به تحصیل مؤثر است. هدف از انجام این پژوهش بررسی اثربخشی گشتالت درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزان پایه دهم منطقه ۴ شهر تهران بود. پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل و آزمون پیگیری بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان پسر پایه دهم منطقه ۴ شهر تهران در سال ۹۸-۱۳۹۷ بودند که از بین آن‌ها ۱ مدرسه با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک مرحله‌ای انتخاب شد و سپس از بین ۱۲۰ دانش آموز پایه دهمی مدرسه، ۱۷ نفر به صورت هدفمند با توجه به نقطه برش آزمون غربالگری و معیارهای ورود به پژوهش به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. افراد نهایی به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش (۹ نفر) و کنترل (۸ نفر) جایگذاری شدند. گروه آزمایش ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای، تحت مداخله گشتالت درمانی گروهی قرار گرفت و گروه کنترل هیچ مداخله‌ای دریافت نکرد. سپس پس آزمون و همچنین بعد از ۳ ماه از هر دو گروه آزمون پیگیری دریافت شد و نتایج با یگدیگر مقایسه گردید. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه بری، بتی و وات (۲۰۰۴) استفاده شد. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد به‌طور کلی احساس تعلق به مدرسه در گروه آزمایش بیشتر از

این مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده مسئول در دانشگاه شهید بهشتی با کد فعالیت ۴۵۶۷۷ شورای پژوهشی دانشگاه استخراج شده است.

* نویسنده مسئول: m_kahrobaei@yahoo.com

گروه کنترل است ($F=۱۹/۰۸$ و $P=۰/۰۰۱$). همچنین اثربخشی مداخله بعد از گذشت ۳ ماه پایدار بوده است ($F=۴۶/۷۲$ و $P=۰/۰۰۱$). براساس یافته‌های مطالعه حاضر می‌توان چنین نتیجه گرفت که گشتالت‌درمانی گروهی بر افزایش احساس تعلق دانش‌آموزان پسر پایه دهم مؤثر است و این اثرگذاری از پایداری معناداری برخوردار است؛ به همین جهت از این روش مداخله می‌توان برای بهبود وضعیت احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان پایه دهم استفاده نمود.

کلیدواژه‌ها: احساس تعلق به مدرسه، گشتالت‌درمانی گروهی، گروه‌درمانی، پایه دهم، دبیرستان.

مقدمه

احساس تعلق به مدرسه^۱ یک ویژگی روان‌شناختی است که در سال‌های اخیر مورد توجه متخصصان حوزه تعلیم و تربیت قرار گرفته است. احساس تعلق به مدرسه، باور و عقیده‌ای در دانش‌آموز است، مبنی بر اینکه که بزرگسالان و همسالان حاضر در مدرسه به یادگیری او اهمیت می‌دهند (لمکین^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). مفهوم احساس تعلق به مدرسه در ادبیات پژوهش‌های مربوط به ترک تحصیل^۳ ریشه دارد و با اصطلاحات دیگری نظیر اتصال به مدرسه^۴، روابط حمایتگرانه^۵ در مدرسه، پیوند با مدرسه^۶ و مشارکت تحصیلی^۷ مرتبط است (پیت^۸ و همکاران، ۲۰۱۶). احساس تعلق به مدرسه به عنوان یک عامل حمایت‌کننده و تأثیرگذار بر سایر مفاهیم روان‌شناختی و تحصیلی به شمار می‌رود؛ و بهزیستی و سلامت روانی افراد را بهبود می‌دهد و ظرفیت تاب‌آوری دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد (گریگوری^۹، هاستینگز^{۱۰} و کووشف^{۱۱}، ۲۰۲۰).

همچنین احساس تعلق به مدرسه برای توانایی سازگاری نوجوانان اهمیت دارد و از پیامدهای رفتارهای پرخطر جلوگیری می‌کند (مولا^{۱۲}، بوگن^{۱۳} و اورکوسکی^{۱۴}، ۲۰۲۰). علاوه بر این، کمبود احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان منجر به انزوای اجتماعی، فرسودگی روان‌شناختی و بی‌میلی در دریافت روابط حمایتگرانه می‌شود (کامایا^{۱۵} و

-
1. Sense Of School Belonging
  2. Lemkin
  3. School Dropout
  4. School Connectedness
  5. Supportive Relationships
  6. School Bonding
  7. Academic Engagement
  8. Pat
  9. Gregory
  10. Hastings
  11. Kovshoff
  12. Mulla
  13. Bogen
  14. Orchowski
  15. Kayama

یاماکاوا^۱، ۲۰۲۰). از سویی دیگر اما افزایش احساس تعلق به مدرسه با افزایش فعالیت‌های بدنی و فیزیکی ارتباط دارد و این امر، گرایش دانش‌آموزان به مصرف سیگار، ماریجوانا و الکل را کاهش می‌دهد (واترسون^۲ و همکاران، ۲۰۱۸) و برخورداری از این احساس باعث بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (موریسون^۳، ۲۰۰۳)

در ایران نیز پژوهش‌های انجام‌شده در مورد احساس تعلق به مدرسه به نتایج بسیاری رسیده‌است. بررسی‌ها نشان می‌دهند که این مؤلفه با موفقیت تحصیلی (سلیمان‌پور و همکاران، ۱۳۹۸)، خودپنداره تحصیلی (امیدی و عصاره، ۱۳۹۶)، تاب‌آوری تحصیلی (میرزایی و حاتمی، ۱۳۹۸) و خودتنظیمی تحصیلی (رمضان‌پور و همکاران، ۱۳۹۸) همبستگی مثبت دارد.

عوامل بسیاری باعث افزایش احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان می‌شود. چنانچه دانش‌آموزان در گروه همسالان و دوستان خود پذیرفته شوند و با آنان روابط صمیمانه‌ای برقرار کنند، احساس تعلق آن‌ها به مدرسه افزایش می‌یابد؛ اما دانش‌آموزانی که از نظر اجتماعی طرد شده‌اند و دوستان بسیار کمی در داخل و خارج از مدرسه دارند، احساس تعلق کمی به مدرسه می‌کنند (مکیان و کلاترکوشه، ۱۳۹۴ نقل از بلوم^۴ و همکاران، ۲۰۰۲). همچنین کارچر^۵، هولکومپ^۶ و زامبرانو^۷ (۲۰۰۸) عوامل گسترش دهنده‌ی احساس تعلق به مدرسه را شامل سه دسته می‌دانند، یکم پذیرش به وسیله دیگران، دوم حمایت بین فردی و سوم احساس تعلق تجربه شده.

احساس تعلق به مدرسه با ارتباط دانش‌آموز و معلم رابطه مستقیم دارد. هرچه دانش‌آموز رابطه بهتری با معلم داشته باشد، احساس تعلق او به مدرسه افزایش می‌یابد و این

-
1. Yamakawa
  2. Weatherson
  3. Morrison
  4. Blum
  5. Karcher
  6. Holcomb
  7. Zambrano

امر، در ادامه باعث گسترش افق تحصیلی و آینده‌نگری دانش‌آموز می‌شود (وونگ^۱، پارت^۲ و کونیشی^۳، ۲۰۱۹). همچنین احساس تعلق به مدرسه از طریق یادگیری اجتماعی-هیجانی بهبود می‌یابد و در صورتی که شرایط لازم برای رشد دانش‌آموزان در این زمینه‌ها فراهم باشد، باعث ارتقا احساس تعلق به مدرسه در آن‌ها می‌شود (بدری و همکاران، ۱۳۹۸). از سوی دیگر، حسنی (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای که در مورد بررسی اثربخشی روش‌های تدریس مشارکتی در مقایسه با روش‌های سنتی انجام داده‌است، نشان می‌دهد دو روش تدریس بارش مغزی و اعضای تیم، احساس تعلق به مدرسه را در مقایسه با روش‌های تدریس سنتی افزایش می‌دهد. همچنین نتایج پژوهش ابوالقاسمی، میرالی و شیخی (۱۳۹۳) تبیین می‌کند که روش تدریس جیکساو بر افزایش احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان اثربخشی معناداری دارد.

روان‌شناسان و مشاوران مدرسه نیز می‌توانند از طریق مداخلات روان‌شناختی، باعث بهبود عملکرد تحصیلی و بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان شده و احساس تعلق به مدرسه را در آن‌ها افزایش دهند (سالکوسکی^۴، دمری^۵ و لازاروس^۶، ۲۰۱۲). نامدار و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان دادند، آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش احساس تعلق به مدرسه تأثیرگذار است. از همین رو احساس تعلق به مدرسه یک ویژگی قابل تغییر است و روش‌ها و رویکردهای متفاوت می‌توانند تأثیرات معناداری بر آن بگذارند. گشتالت‌درمانی^۷ به‌عنوان رویکردی که بر تجربه احساسات تأکید دارد نیز در این مورد قابل بررسی است.

گشتالت‌درمانی یک رویکرد انسان‌گرایانه، یکپارچه‌نگر و مبتنی بر پدیدارشناسی

-
1. Wong
  2. Parent
  3. Konishi
  4. Sulkowski
  5. Demary
  6. Lazarus
  7. Gestalt therapy

است (رافاگینو^۱، ۲۰۱۹). گشتالت درمانی یک روان‌درمانی وجودی و تجربی است که بر روی تجارب فرد در زمان حال، روابط درمانی، محیط و بافت اجتماعی افراد تأکید می‌کند (آدام‌ریتا^۲، ۲۰۱۰). همچنین گشتالت درمانی به علت پافشاری بر مسئولیت‌پذیری افراد، کنشگر بودن آن‌ها در رویدادهای زندگی، بهره‌گیری از فنون آسان‌سازی احساسات در کار با گروه‌ها، تشویق به جستجوی پشتیبانی درونی به جای پشتیبانی بیرونی و تشویق برای رسیدن به خودمختاری شخصی، مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. (رونل^۳، ۲۰۱۰).

در شیوه گروهی این رویکرد، رهبر گروه همان‌گونه که به رشد افراد توجه دارد، به رشد گروه به‌عنوان یک محیط اجتماعی و روانی نیز توجه می‌کند و احساسات، نگرش‌ها و رفتارهای افراد را در ارتباط با گروه مدنظر قرار می‌دهد (نوابی‌نژاد، ۱۳۸۶). گشتالت‌درمانی گروهی می‌تواند یک شیوه درمانی مهیج برای تجربه مسائل جدید باشد. همچنین فرصت مناسبی را برای اعضای گروه فراهم می‌آورد تا احساسات و عواطف خود را کشف و درعین حال شیوه‌های جدید ارتباطی را تمرین و مهارت‌های خودابرازگری‌شان را تقویت کنند. (جویس و سیلز، ۲۰۰۱، ترجمه‌ی حیدرنیا و همکاران، ۱۳۹۱)

اثربخشی گشتالت‌درمانی بر بسیاری از مفاهیم روان‌شناختی مرتبط با تعلیم و تربیت بررسی شده است. من لیونگ^۴ و هِن خور^۵ (۲۰۱۷) در تحقیق خود نشان دادند گشتالت‌درمانی بر کاهش اضطراب والدین دانش‌آموزان هنگ‌کنگ مؤثر بوده است. در ایران نیز این روش مداخله بر کاهش تهاجم و کینه‌توزی (محمدی و طالبی، ۱۳۹۴)، کاهش میزان اضطراب و افزایش میزان حرمت خود (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۳)، کاهش اضطراب امتحان (حاجی‌حسینی و همکاران، ۱۳۹۱a) و افزایش توانایی ابراز وجود (حاجی‌حسینی، اعتمادی و آراین، ۱۳۹۱b) دانش‌آموزان، مؤثر بوده است. از آنجایی که

-
1. Raffagnino
  2. Adam Rita
  3. Brownell
  4. Man Leung
  5. Hean Khor

اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به...؛ کهربائی کلخوران علیا و همکاران | ۲۷۹

گشتالت‌درمانی بر چگونگی احساسات متمرکز است، بررسی تأثیر آن بر احساس تعلق به مدرسه قابل توجه است.

به‌رغم اهمیت احساس تعلق به مدرسه، اثربخشی روش‌های مداخله روان‌شناختی بر آن، مسبوق به سابقه نیست و در این امر، خلأ پژوهشی قابل توجهی احساس می‌شود. همچنین پیش‌ازین، اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر میزان احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان بررسی نشده است. این پژوهش درصدد است تا به این سؤال پاسخ دهد که آیا گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه و مؤلفه‌های آن مؤثر است؟

روش

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل و آزمون پیگیری است. جامعه آماری این پژوهش، همه دانش‌آموزان پسر پایه دهم منطقه ۴ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ بودند. از میان جامعه آماری مذکور، دانش‌آموزان یک مدرسه (مدرسه شهید مفتح) به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و به شکل تصادفی انتخاب شد. سپس با استفاده از ابزار پژوهش، روی ۱۲۰ دانش‌آموز پایه دهم مدرسه، آزمون غربالگری انجام گرفت. هدف از انجام این غربالگری، این بود که افرادی به‌عنوان نمونه در پژوهش حاضر شوند که در چارک اول توزیع نمرات به‌عنوان نقطه برش قرار دارند و میزان احساس تعلق به مدرسه در آن‌ها از سطح بهنجار پایین‌تر است.

بر اساس ادبیات پژوهش (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۳؛ ۱۳۹۲؛ ۱۳۹۱ و گلادینگ، ۲۰۰۹، ترجمه گنجی، ۱۳۹۲) و پیشینه پژوهش (رافاگینو، ۲۰۱۹) تعداد اعضا در گشتالت‌درمانی گروهی باید بین ۶ تا ۱۰ نفر باشد؛ بنابراین ۱۷ نفر از دانش‌آموزانی که در چارک اول توزیع نمرات آزمون غربالگری قرار گرفته بودند و با توجه به ترتیب کمترین نمره، به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. سپس با توجه به معیارهای ورود به پژوهش به شکل تصادفی در دو گروه آزمایش (۹ نفر) و کنترل (۸ نفر) جایگذاری شدند و افراد گروه آزمایش، تحت مداخله قرار گرفتند. معیارهای ورود به پژوهش به این ترتیب بودند: ۱- دانش‌آموزان منطقه

۴ شهر تهران که در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ در مقطع دهم مشغول به تحصیل بودند. ۲- دانش‌آموزانی که نمره احساس تعلق به مدرسه در چارک اول توزیع نمرات آزمون غربالگری مدرسه شهیدمفتح قرار گرفته بود. معیارهای خروج از پژوهش نیز شامل: ۱- غیبت بیش از دو جلسه از جلسات گروه‌درمانی و ۲- شرکت در یک مداخله دیگر به صورت هم‌زمان بود. لازم به ذکر است که در طول اجرای مداخله یک نفر از اعضا گروه آزمایش ریزش کرد.

در این پژوهش از پرسشنامه «احساس تعلق به مدرسه» استفاده شد. این پرسشنامه در سال ۲۰۰۴ توسط بری^۱، بتی^۲ و وات^۳ به صوت جملات مثبت در مقیاس لیکرت (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) طراحی شده است. پرسشنامه مذکور در سال ۲۰۰۵ نیز توسط بتی و بری مورد تجدیدنظر قرار گرفته است که به‌طور کلی دارای ۶ خرده مقیاس شامل احساس تعلق به همسالان، حمایت معلم، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه و مشارکت علمی است. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰.۷۵٪ و برای مؤلفه‌های احساس تعلق به همسالان ۰.۷۳٪، حمایت معلم ۰.۸۹٪، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه ۰.۷۵٪، مشارکت کردن در جامعه ۰.۸۴٪، ارتباط فرد با مدرسه ۰.۶۹٪ و مشارکت علمی ۰.۷۸٪ گزارش شده است. (بتی و بری، ۲۰۰۵). در ایران نیز مکیان و کلانتر کوشه (۱۳۹۲) به بررسی روایی و پایایی این پرسشنامه بر روی ۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی دختر و پسر شهر تهران (۲۰۰ دانش‌آموز پسر و ۱۵۰ دانش‌آموز دختر) پرداختند. در ابتدا پرسشنامه از انگلیسی به فارسی ترجمه گردید. نسخه فارسی شده آن در اختیار چند تن از اساتید دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی قرار گرفت که پس از اعمال نقطه نظرات ایشان برای ترجمه از فارسی به انگلیسی در اختیار یک مترجم قرار گرفت. نسخه اصلی با نسخه ترجمه‌شده به انگلیسی مقایسه و دوباره نیز موارد موردنیاز اصلاح

---

1. Brew
2. Beaty
3. watt

گردید. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این ابزار ۰/۸۳ به دست آمد. برای اجرای پژوهش ابتدا افراد نمونه بر اساس معیارهای ورود به پژوهش به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش در ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای، هفته‌ای یک‌بار، تحت مداخله گشتالت‌درمانی گروهی قرار گرفتند. طرح جلسات گشتالت‌درمانی گروهی (تعداد، مدت‌زمان و محتوای جلسات) با توجه به پیشینه پژوهش (ایوبی و همکاران، ۱۳۹۶؛ کشاورز و همکاران، ۱۳۹۵؛ محمدی و طالبی، ۱۳۹۴؛ اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۳؛ حاجی‌حسینی و همکاران، ۱۳۹۱) و همچنین کتاب‌های فارسی موجود در زمینه گشتالت‌درمانی (نوابی‌نژاد، ۱۳۸۶؛ شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۸۶؛ جویس، سیلز، ۲۰۰۱، ترجمه‌ی حیدرنیا و همکاران، ۱۳۹۱) توسط پژوهشگر و تحت نظر استاد متخصص، مشخص و تدوین شد (جدول ۱). مداخله توسط پژوهشگر باسابقه در زمینه گروه‌درمانی و گشتالت‌درمانی انجام شد. به‌منظور بررسی تغییرات حاصل از مداخله، ابتدا یک پیش‌آزمون روی هر دو گروه اجرا شد. سپس گروه آزمایش در معرض مداخله قرار گرفت و از هر دو گروه، پس‌آزمون گرفته شد و بعد از گذشت ۳ ماه نیز از دو گروه، آزمون پیگیری اخذ شد. ضمن استفاده از آماره‌های توصیفی مثل میانگین و انحراف استاندارد، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، آزمون تحلیل کوواریانس با استفاده از نرم‌افزار spss نسخه ۲۱ انجام شده است.

جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، برای شرکت در پژوهش، از دانش‌آموزان و والدینشان رضایت‌نامه کتبی اخذ شد و اصول رازداری در مورد محتوای جلسات گروه‌درمانی و نتایج پژوهش رعایت گردید. همچنین جهت بهبود احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان گروه کنترل، بعد از اخذ آزمون پیگیری، یک جلسه آموزشی راهنمایی گروهی برای آن‌ها برگزار شد.

جدول ۱. طرح جلسات گشتالت‌درمانی گروهی

جلسه	اهداف	شرح جلسه
یکم	-آشنایی اعضا با یکدیگر -آشنایی با مفهوم احساس تعلق به مدرسه	۱. آشنایی اعضا گروه با رهبر و سایر اعضا گروه. ۲. آشنایی اعضا گروه با اصول و مقررات اولیه گروه‌درمانی. ۳. آشنایی اعضا گروه با مفهوم احساس تعلق به مدرسه و تأثیر آن بر سایر مؤلفه‌های تحصیلی. ۴. مشخص کردن خوداظهاریانه میزان احساس تعلق به مدرسه.
دوم	-خودآگاهی -بهبود مهارت‌های ارتباطی -مدیریت خود	۱. گفت‌وگو در مورد احساس تعلق به همسالان. ۲. تجربه به‌کارگیری قاعده زبانی «من و تو» در رویکرد گشتالت‌درمانی. ۳. تجربه فن «دور چرخیدن» در رویکرد گشتالت‌درمانی. ۴. تجربه فن «من یک راز دارم» در رویکرد گشتالت‌درمانی.
سوم	-خودآگاهی -افزایش مسئولیت‌پذیری	۱. گفت‌وگو در مورد مشارکت در اجتماع. ۲. تجربه فن «پذیرفتن مسئولیت» در رویکرد گشتالت‌درمانی. ۳. تجربه تمرین‌های گروهی خلاقانه.
چهارم	-تغییر باورها و پیش‌فرض‌ها -افزایش حال‌محوری	۱. گفت‌وگو در مورد ارتباط فرد و مدرسه. ۲. تجربه فن «توصیف پدیداری» در رویکرد گشتالت‌درمانی.
پنجم	-افزایش مسئولیت‌پذیری -مدیریت خود	۱. گفت‌وگو در مورد مشارکت علمی در بین اعضا. ۲. تجربه فن «گفت‌وگوی خود حمایتی» در رویکرد گشتالت‌درمانی.
ششم	-خودآگاهی -افزایش ابراز وجود	۱. گفت‌وگو در مورد توانایی دریافت حمایت از معلم. ۲. تجربه فن «کار با گشتالت‌های ناتمام» در رویکرد گشتالت‌درمانی.
هفتم	-افزایش ابراز وجود -افزایش مسئولیت‌پذیری	۱. گفت‌وگو در مورد رعایت عدالت و احترام. ۲. تجربه فن «ممنوعیت شایعات بی‌اساس و بدگویی» در رویکرد گشتالت‌درمانی. ۳. تجربه به‌کارگیری قاعده زبانی «قدرتمندانه» در رویکرد گشتالت‌درمانی.
هشتم	-خاتمه گروه	۱. انجام فرآیند خاتمه گروه ۲. اخذ پس‌آزمون

یافته‌ها

آماره‌های توصیفی احساس تعلق به مدرسه و مؤلفه‌های آن به تفکیک گروه‌ها در

پیش‌آزمون، پس‌آزمون و آزمون پیگیری در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار و احساس تعلق به مدرسه و مؤلفه‌های آن

گروه کنترل			گروه آزمایش			شاخص‌های آماری	متغیر
پیگیری	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	پیگیری	پس‌آزمون	پیش‌آزمون		
۶/۵	۸	۷/۶۲	۸/۳۷	۸/۳۷	۶	میانگین	احساس تعلق به همسالان
۱/۱۹	۱/۳۱	۲/۲۶	۱/۱۸	۱/۰۶	۲	انحراف معیار	
۱۸/۶۲	۱۹/۲۵	۱۵/۵	۲۶/۳۷	۲۵/۸۷	۱۸/۱۲	میانگین	حمایت معلم
۳/۶۲	۲/۴۹	۲/۶۷	۴/۲	۴/۲۲	۴/۵۴	انحراف معیار	
۸/۱۲	۸/۳۷	۸/۵	۱۰/۶۲	۱۱/۸۷	۹/۲۵	میانگین	رعایت عدالت و احترام
۲/۰۳	۱/۶۸	۱/۶۰	۱/۵۱	۱/۸۰	۲۱/۸۲	انحراف معیار	
۸/۵	۸/۱۲	۶/۷۵	۱۱/۱۲	۱۱/۶۲	۸/۷۸	میانگین	احساس مشارکت در جامعه
۱/۳۱	۱/۷۲	۲/۷۶	۱/۸۸	۱/۶۸	۲/۶۶	انحراف معیار	
۸/۱۲	۶/۸۷	۶/۱۲	۱۱/۲۵	۱۲/۱۲	۸/۵	میانگین	احساس ارتباط با مدرسه
۱/۸۱	۱/۵۵	۱/۵۵	۱/۸۳	۲/۲۳	۲/۷۷	انحراف معیار	
۶/۱۲	۶/۸۸	۶/۷۵	۸/۷۵	۹/۸۷	۶/۶۲	میانگین	مشارکت علمی
۱/۲۶	۱/۲۴	۱/۶۷	۰/۸۹	۰/۹۹	۲/۱۳	انحراف معیار	
۵۶	۵۹/۱۲	۵۱/۲۵	۷۶/۵	۷۸/۲۵	۵۷/۲۵	میانگین	نمره کل
۴/۲۱	۹/۲۷	۹/۲۴	۶/۵۵	۹/۷۳	۱۲/۰۲	انحراف معیار	

مندرجات جدول ۲ نشان می‌دهد که میانگین نمرات پس‌آزمون (۷۸/۲۵) و آزمون پیگیری (۷۶/۵) متغیر احساس تعلق به مدرسه و مؤلفه‌های آن در گروه آزمایش از میانگین نمرات پیش‌آزمون (۵۷/۲۵) بیشتر است؛ به عبارت دیگر نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش نسبت به پیش‌آزمون، افزایش یافته و پایداری آن در آزمون پیگیری تداوم داشته است.

نتایج آزمون کالمنگروف-اسمیرنف نشان داد، نمرات متغیر احساس تعلق به مدرسه در سطح ۰/۲۰ دارای توزیع نرمال هستند (پیش‌آزمون: ۰/۱۵، پس‌آزمون: ۰/۱۴ و پیگیری: ۰/۱۴).

۰/۱۷). برای بررسی همگنی واریانس متغیرها، از آزمون لوین استفاده شد که نتایج نشان داد در سطح معناداری ۰/۰۰۵، می‌توان با اطمینان ۹۵٪ فرض همگنی واریانس متغیر وابسته را تأیید کرد. تعامل بین تمام متغیرهای همپراش نیز در مرحله پس‌آزمون و پیگیری با متغیر مستقل دارای سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ بودند؛ بنابراین پیش‌فرض همگونی شیب رگرسیون نیز تأیید شده است.

همچنین همبستگی بین پیش‌آزمون احساس تعلق به همسالان با پس‌آزمون و پیگیری آن به ترتیب $r=0/36$ و $r=0/62$ ، برای حمایت معلم از دانش‌آموز به ترتیب $r=0/51$ و $r=0/56$ ، برای رعایت عدالت و احترام در مدرسه به ترتیب $r=0/15$ و $r=0/20$ ، برای احساس مشارکت در جامعه به ترتیب $r=0/44$ و $r=0/57$ ، برای احساس ارتباط با مدرسه به ترتیب $r=0/26$ و $r=0/23$ و برای مشارکت علمی به ترتیب $r=0/21$ و $r=0/24$ بود. با توجه به همبستگی‌های به‌دست‌آمده، مفروضه خطی بودن روابط بین متغیرهای کمکی (کوواریت‌ها) وابسته محقق شده است. نتایج آزمون ام‌باکس نیز نشان داد، ماتریس واریانس-کوواریانس در گروه‌های مورد مطالعه همگن است ($F 21,720/89=0/99$ و $P>0/47$). همچنین نتایج آماره اثر پیلایی نشان داد بین گروه‌های آزمایش و کنترل از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای وابسته (احساس تعلق به همسالان، حمایت معلم از دانش‌آموز، رعایت عدالت و احترام در مدرسه، احساس مشارکت در جامعه، احساس ارتباط با مدرسه و مشارکت علمی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F 3,6=9/45$ و $P>0/5$).

بنابراین با توجه به رعایت همه پیش‌فرض‌های لازم برای تحلیل کوواریانس، در جدول ۳، نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره و چندمتغیره جهت بررسی اثربخشی گشتالت درمانی گروهی بر نمره کل و مؤلفه‌های احساس تعلق به مدرسه ارائه شده است.

اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به ...؛ کهربائی کلخوران علیا و همکاران | ۲۸۵

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره و چندمتغیره جهت بررسی اثربخشی گشتالت‌درمانی

گروهی بر نمره کل و مؤلفه‌های احساس تعلق به مدرسه

توان آزمون	اندازه اثر	سطح معنی‌داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغیر وابسته	اثر
۰/۱۱	۰/۰۷	۰/۴۶	۰/۶۱	۱/۰۴	۱	۱/۰۴	احساس تعلق به همسالان	گروه (پس‌آزمون)
۱	۰/۸۶	۰/۰۰۱	۴۸/۹۲	۱۶۰/۲۷	۱	۱۶۰/۲۷	حمایت معلم	
۰/۹۰	۰/۶۴	۰/۰۰۶	۱۴	۳۱/۰۴	۱	۳۱/۰۴	رعایت عدالت و احترام	
۰/۷۴	۰/۵۲	۰/۰۲	۸/۸۵	۲۰/۴۳	۱	۲۰/۴۳	احساس مشارکت در جامعه	
۰/۷۱	۰/۵۱	۰/۰۲	۸/۲۷	۴۳/۹۴	۱	۴۳/۹۴	احساس ارتباط با مدرسه	
۰/۶۸	۰/۴۹	۰/۰۲	۷/۷۳	۱۰/۸۷	۱	۱۰/۸۷	مشارکت علمی	
	۰/۵۹	۰/۰۰۱	۱۹/۰۸	۱۳۷۳/۸۲	۱	۱۳۷۳/۸۲	کل احساس تعلق به مدرسه	
				۷۲/۰۲	13	۹۴/۳۲	خطا	
۰/۲۱	۰/۱۸	۰/۲۳	۱/۷۱	۳/۱۲	۱	۳/۱۲	احساس تعلق به همسالان	گروه (پیکگیری)
۰/۹۹	۰/۸۱	۰/۰۰۱	۳۳/۳۰	۱۵۴/۹۱	۱	۱۵۴/۹۱	حمایت معلم	
۰/۲۵	۰/۲۱	۰/۱۸	۲/۱۰	۷/۵۵	۱	۷/۵۵	رعایت عدالت و احترام	
۰/۶۹	۰/۴۹	۰/۰۲	۷/۸۶	۱۳/۶۴	۱	۱۳/۶۴	احساس مشارکت در جامعه	
۰/۱۶	۰/۱۲	۰/۳۲	۱/۱۵	۴/۴۲	۱	۴/۴۲	احساس ارتباط با مدرسه	
۰/۹۱	۰/۶۴	۰/۰۰۵	۱۴/۴۷	۷/۷۶	۱	۷/۷۶	مشارکت علمی	
	۰/۷۸	۰/۰۰۱	۴۶/۷۲	۱۵۱۹/۹۸	1	۱۵۱۹/۹۸	کل احساس تعلق به مدرسه	
				۳۲/۵۳	13	۴۲۲/۹۵	خطا	

نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۳ نشان می‌دهد که بین گروه کنترل و آزمایش با کنترل اثر پیش‌آزمون متغیر احساس تعلق به مدرسه تفاوت معناداری وجود دارد ($P=۰/۰۰۱$) و ($F=۱۹/۰۸$) که در مرحله پیکگیری معناداری نتایج حفظ شده است ($P=۰/۰۰۱$ و $F=۴۶/۷۲$). همچنین تحلیل کوواریانس‌های یک‌راهه در متن مانکوا نشان می‌دهد که تفاوت بین گروهی در مرحله پس‌آزمون با کنترل پیش‌آزمون برای حمایت معلم از دانش‌آموز

، $(p = ۰/۰۰۱$ و $F = ۴۸/۹۲)$ ، رعایت عدالت و احترام در مدرسه $(F = ۱۴$ و $p = ۰/۰۰۶)$ ، احساس مشارکت در جامعه $(F = ۸/۸۵$ و $p = ۰/۰۰۲)$ ، احساس ارتباط با مدرسه $(F = ۸/۲۷)$ و $(p = ۰/۰۰۲)$ و مشارکت علمی $(F = ۷/۷۳$ و $p = ۰/۰۰۲)$ معنادار هستند، ولی برای احساس تعلق به همسالان معنادار نیست $(F = ۰/۶۱$ و $p = ۰/۴۶)$. به عبارتی طبق نتایج به دست آمده گشتالت‌درمانی گروهی بر تمامی مؤلفه‌های احساس تعلق به مدرسه به‌استثنای احساس تعلق به همسالان اثربخشی معناداری داشته است.

البته همان‌طور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، پایداری نتایج به دست آمده برای مؤلفه‌های حمایت معلم $(F = ۳۳/۳۰$ و $p = ۰/۰۰۱)$ ، احساس مشارکت در جامعه $(F = ۷/۸۶)$ و $(p = ۰/۰۰۲)$ و مشارکت علمی $(F = ۱۴/۴۷$ و $p = ۰/۰۰۵)$ در مرحله پیگیری با کنترل پیش‌آزمون در مقایسه با گروه کنترل پایدار بوده است ولی برای رعایت عدالت و احترام در مدرسه $(F = ۲/۱۰$ و $p = ۰/۱۸)$ و احساس ارتباط با مدرسه $(F = ۱/۱۵$ و $p = ۰/۳۲)$ پایدار نبوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این مطالعه، بررسی اثربخش گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان پایه دهم منطقه ۴ شهر تهران بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد گشتالت‌درمانی گروهی به‌طور کلی بر احساس تعلق به مدرسه تأثیر معنادار مثبت دارد. اگرچه پیش‌ازاین، تأثیر گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در هیچ پژوهش داخلی یا خارجی بررسی نشده بود اما در ساحت تعلیم و تربیت، نتایج این پژوهش با یافته‌های محمدی و طالبی (۱۳۹۴)، اعتمادی و همکاران (۱۳۹۳)، حاجی‌حسینی و همکاران (۱۳۹۱) هماهنگ و همسو است.

در مورد احساس تعلق به همسالان نتایج نشان می‌دهد روش مداخله بر میزان آن تأثیرگذار نبوده است $(F = ۰/۶۱$ و $p = ۰/۴۶)$. اگرچه زیستن در گروه و تجربه صمیمیت با سایر اعضای گروه بایستی منجر به افزایش احساس تعلق به همسالان می‌شود، اما نتایج خلاف این موضوع را تأیید می‌کند. همچنین علی‌رغم اینکه در جلسه مربوط به احساس

تعلق به همسالان غالباً از تکنیک‌هایی استفاده شد که پیش‌بینی می‌شد این زیرمؤلفه را در دانش‌آموزان بهبود ببخشد اما نتایج برخلاف انتظار به دست آمدند.

این امر می‌تواند به این علت باشد که اعضا اگرچه در گروه صمیمیت و احساس تعلق را تجربه کرده‌اند اما ممکن است این تجربیات را به عنوان عنصری منفک و جدا از سازمان مدرسه در نظر گرفته‌اند و احساس تعلق خود به اعضا گروه را به دیگر همسالان خود در مدرسه تعمیم نداده‌اند. از منظر دیگر اما ممکن است اعضا صمیمیت و احساس تعلق به گروه را در لایه‌های ابتدایی آگاهی خود از سر گذرانده‌اند. از سویی دیگر خاتمه گروه نیز به تنهایی عاملی است که می‌تواند احساسات و ادراکات افراد را دست‌خوش تغییر کند به شکلی که فرد این‌گونه بپندارد که اگرچه تجربه گروه مؤثر بوده است اما بالاخره پایان یافته است و این پایان نیز خود نوعی عدم تعلق و وابستگی را به گروه و سایر افراد به عضو تزیق کند.

در مورد حمایت معلم از دانش‌آموز نتایج بیانگر این است که روش مداخله بر میزان آن تأثیرگذار بوده است ($F=48/92$ و $p=0/001$). اغلب دانش‌آموزانی که از مورد حمایت معلم قرار نمی‌گیرند به این علت دچار این معضل هستند که توانایی و مهارت دریافت حمایت از معلم را ندارند. مشاوره گروهی فضایی را ایجاد می‌کند که افراد در بستر آن می‌توانند روش‌های برقراری ارتباط با دیگران را تجربه کنند و یاد بگیرند. همچنین گروه‌درمانی میزان ابراز وجود افراد را بالا می‌برد. این مورد با پژوهش حاجی‌حسینی، اعتمادی و آراین (۱۳۹۱) همسوست. بسیاری از دانش‌آموزان در مدرسه به این دلیل مورد حمایت معلمان واقع نمی‌شوند که نمی‌توانند خود را به درستی ابراز کنند و از مراجع قدرت درخواست کمک نمایند. از همین رو روش مداخله پژوهش در شرکت‌کنندگان این توانایی را ایجاد کرده است. این تغییر را می‌توان به تجربه تکنیک کار با گشتالت‌های ناتمام در گشتالت‌درمانی مرتبط دانست. در این تمرین از فرد خواسته می‌شود تا گشتالت‌های ناتمام خود در موقعیت‌های متفاوت گذشته را به وسیله تجربه دوباره آن در زمان حال به اتمام برساند. همچنین تحلیل نتایج آزمون پیگیری در این مؤلفه نشان از

پایداری اثربخشی مداخله بر آن دارد.

همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در بعد رعایت عدالت و احترام در مدرسه، اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی در سطح معناداری $0/006$ برابر با 14 است. گروه‌درمانی تمرین زیستن در دنیای بیرون است. افراد در گروه‌درمانی با انجام تمرینات گشتالت‌درمانی می‌آموزند که چگونه با سایر افراد به گونه‌ای مواجه شوند که توأم با رعایت ادب و احترام، حرف‌های خود را به گوش مخاطب برسانند و مانع تضییع حقوق خویش و درعین حال دیگری باشد. پژوهش محمدی و طالبی (۱۳۹۴) نیز که در مورد کاهش تهاجم و کینه‌توزی به وسیله گشتالت‌درمانی گروهی است، این امر را تصدیق می‌کند. به همین علت در جلسه مربوط به این زیرمؤلفه تکنیک‌های «ممنوعیت شایعات بی‌اساس و بدگویی» و قاعده زبانی «قدرتمندانه» به کار گرفته شد.

تجربه تکنیک «ممنوعیت شایعات بی‌اساس و بدگویی» به دانش‌آموزان کمک کرده است تا بتوانند به جای اینکه از ارتباط مستقیم با افراد قلدر و زورگو اجتناب کنند و به آن‌ها اجازه ندهند تا حقشان را تضییع کنند، آن‌ها را مستقیماً مورد خطاب قرار دهند و از تضییع حقوق خود دفاع کنند. از سوی دیگر تجربه تکنیک زبانی «قدرتمندانه» به کمک تکنیک قبل می‌آید تا فرد زبان خود را با کلمات و واژگانی که حامل شک و تردید و ابهام است، تضعیف نکنند و به شکلی قدرتمندانه مکالمه کنند و از این طریق از حقوق خود دفاع کنند. همچنین در این مؤلفه نیز شاهد پایداری تغییرات حاصل از مداخله پس از گذشت سه ماه بوده‌ایم.

در بحث احساس مشارکت در جامعه نیز، نتایج پژوهش ($F = 8/85$ و $p = 0/02$) بیانگر این است که شرکت در جلسات گشتالت‌درمانی گروهی در بهبود این مؤلفه تأثیرات معناداری برجای گذاشته است. افراد هنگامی که تأثیر مشارکت خود در پویایی‌های گروه را مشاهده می‌کنند، تشویق می‌شوند تا این مشارکت را در سایر جنبه‌های زندگی نیز تجربه کنند. گروه درواقع محل امن و مناسبی برای تمرین ابراز خویشتن و کسب بازخوردهای مناسب از سایر اعضا است. این امر در پژوهش نامدار و همکاران (۱۳۹۹) نیز تصدیق شده

است که اعضا در گروه درمی‌یابند که ارتباط سازنده و رشد‌دهنده با دیگران نقش اساسی زندگی اجتماعی است؛ بنابراین می‌کوشند مسئولیت روابط ایجادشده را بپذیرند و در راستای بهبود شرایط خود و دیگر اعضای جامعه گام بردارند. از همین رو در جلسه سوم گروه‌درمانی، تکنیک «پذیرفتن مسئولیت» تجربه شد. این تکنیک به اعضا آموخت که تا مسئولیت احساسات و رفتار خود را بپذیرند و از فرافکنی و نسبت دادن آن‌ها به سایرین پرهیز کنند.

احساس ارتباط با مدرسه نیز به‌عنوان مؤلفه دیگر احساس تعلق به مدرسه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش ($F=8/27$ و $p=0/02$) تبیین می‌کنند که این مؤلفه نیز تحت تأثیر مداخله گشتالت‌درمانی گروهی دستخوش تغییرات معناداری قرار گرفته است. جلسه چهارم مشاوره گروهی به زیرمقیاس احساس ارتباط با مدرسه اختصاص داشت. در این جلسه از تکنیک «توصیف پدیداری» استفاده شد. در این تکنیک از افراد خواسته می‌شود تا پدیده‌های پیرامون خود را فارغ از هرگونه قضاوت و پیش‌داوری توصیف کنند تا بتوانند به شناخت اصیل‌تر و واقعی‌تری نسبت به آن پدیده دست یابند. این سطح از شناخت منجر به پذیرش بیشتر آن پدیده و در ادامه احساسات مثبت‌تر می‌شود. در جلسه مذکور از دانش‌آموزان خواسته شد تا مدرسه خود را فارغ از شناخت قبلی و پیش‌داوری‌ها توصیف کنند و به احساسات واقعی و اصیل خود نسبت به مدرسه آگاه گردند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اثر بخشی گشتالت‌درمانی گروهی در بعد مشارکت علمی نیز معنادار بوده است ($F=7/73$ و $p=0/002$). دانش‌آموز هنگامی که خود را جزوی از یک گروه یا دسته بداند و دریابد که می‌تواند برخی از نیازهای روانی خود را در گروه ارضا کند بنابراین سعی می‌کند میزان مشارکت خود را با مکان و محلی که احساس ارتباط می‌کند ارتقا دهد. از همین رو تجربه گروه‌درمانی به افراد کمک می‌کند تا توانایی‌های خود را بشناسند و مبتنی بر توانایی‌های خود در محیط مشارکت کنند. همچنین پایداری نتایج در آزمون پیگیری در این مؤلفه حاکی از اثر بخشی قابل اعتماد روش مداخله است. در یک ارزیابی کلی می‌توان گفت اثر بخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر میزان

احساس تعلق به مدرسه قابل تأیید است. این مداخله بر روی ۵ مؤلفه از ۶ مؤلفه احساس تعلق به مدرسه یعنی حمایت معلم از دانش‌آموز، رعایت عدالت و احترام در مدرسه، احساس مشارکت در جامعه، احساس ارتباط با مدرسه، مشارکت علمی تأثیر معناداری داشته است. همچنین از میان ۵ مؤلفه فوق، ۳ مؤلفه در طول زمان ویژگی‌های پایداری از خود نشان داده‌اند. از این رو گشتالت‌درمانی گروهی می‌تواند به‌عنوان مداخله‌ای جهت افزایش احساس تعلق به مدرسه در مدارس و محیط‌های آموزشی مورد استفاده قرار گیرد. یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که متأسفانه پیشینه پژوهشی در جهت اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی در خصوص احساس تعلق به مدرسه مسبوق به سابقه نیست تا نتایج این پژوهش با پژوهش‌های قبلی مورد مقایسه و ارزیابی قرار گیرد. محدودیت دیگر پژوهش عدم انجام آزمون پیگیری در بازه زمانی ۶ ماهه است؛ به عبارت دیگر در بهترین حالت می‌توان گفت روش مداخله بکار گرفته شده در پژوهش تا ۳ ماه پایداری از خود نشان می‌دهد و معلوم نیست که این مداخله در طولانی مدت چه اثراتی در فرد ایجاد می‌کند.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی روش مداخله بر هر دو جنس پسر و دختر انجام شود تا پژوهش با کنترل بیشتری صورت گیرد. مضاف بر اینکه در پژوهش‌های آتی اثر مداخله روش‌های دیگر گروه‌درمانی بر احساس تعلق به مدرسه مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. همین‌طور در حوزه احساس تعلق به مدرسه و گشتالت‌درمانی گروهی در مقاطع و پایه‌های تحصیلی دیگر نیز انجام گیرد.

ORCID

Mohammad Kahrobaei

Kalkhoran Olia

Masoud Sharifi

Omid Shokri

<http://orcid.org/0000-0003-4919-7513>

<http://orcid.org/>

<http://orcid.org/>

منابع

- ابوالقاسمی نجف‌آبادی، مهدی؛ میرالی رستمی، ام‌کلثوم؛ شیخی فینی، علی‌اکبر. (۱۳۹۳). تأثیر روش تدریس یادگیری مشارکتی جیکساو بر احساس تعلق به مدرسه در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان نجف‌آباد. *مجله پژوهش‌های برنامه‌ی درسی*، ۴(۱)، ۲۳-۳۵.
- اعتمادی، احمد؛ حاجی‌حسینی، مهرداد؛ نادعلی‌پور، حسن؛ نظری، ابراهیم (۱۳۹۳). اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر میزان اضطراب و عزت‌نفس دانش‌آموزان طلاق، *مجله روان‌شناسی*، شماره ۷۲.
- امیدی کرکانی، مهسا؛ عصاره، علی‌رضا. (۱۳۹۶). مدل‌یابی تأثیر سبک‌های هویت بر احساس تعلق به مدرسه با میانجی‌گری خودپنداره تحصیلی در دانش‌آموزان دختر. *مجله خانواده و پژوهش*..
- ایوبی، فرحناز؛ قدرتی، سیما؛ رضوی، مرضیه سادات (۱۳۹۶). اثربخشی مشاوره گروهی گشتالتی بر هوش هیجانی دانشجویان، *مجله مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، دوره ۳، شماره ۳.
- بدری گرگری، رحیم؛ ادیب، یوسف؛ هاشمی، تورج؛ عرفانی آداب، الهام. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش برنامه یادگیری اجتماعی- هیجانی کودکان قوی بر احساس تعلق به مدرسه دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مناطق برخوردار و محروم شهر همدان. *فصلنامه سلامت روان کودکان*، ۶(۴)، ۱۷۹-۱۹۳.
- بلند، حسن (۱۳۹۵). *بنیادهای روان‌درمانی گشتالت*، تهران، نشر ارجمند.
- جویس، فیل؛ سیلز، شارلوت (۲۰۰۱). *گشتالت‌درمانی*، ترجمه‌ی حیدرنیا، احمد؛ اصلانی، خالد؛ برآبادی، حسین احمد، تهران، نشر دانژه.
- حاجی‌حسینی، مهرداد؛ اعتمادی، احمد؛ آرین، خدیجه (۱۳۹۱). اثربخشی گشتالت‌درمانی و درمان شناختی-رفتاری بر میزان ابراز وجود دانش‌آموزان پسر دوره راهنمایی، *مجله پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، دوره دوم، شماره ۲.
- حاجی‌حسینی، مهرداد؛ سعدی‌پور، اسماعیل؛ جعفری‌نژاد، هادی؛ رستمی، کاوه؛ پیرساقی، فهیمه (۱۳۹۱). اثربخشی موسیقی‌درمانی فعال و گشتالت‌درمانی بر کاهش اضطراب امتحان، *مجله اندیشه و رفتار*، دوره ششم، شماره ۲۳.
- حسینی، مهدی. (۱۳۹۷). مقایسه‌ی اثر بخشی روش‌های تدریس بارش مغزی، تدریس اعضای تیم و

- روش سنتی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان. مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۱(۲)، ۶۹-۸۷.
- رمضان‌پور، علی‌رضا؛ کوروش‌نیا، مریم؛ مهریار، امیرهوشنگ؛ جاویدی، حجت‌اله. (۱۳۹۸). رابطه بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و احساس تعلق به مدرسه با تاب‌آوری تحصیلی به واسطه خودتنظیمی تحصیلی. مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱۰(۳)، ۲۲۵-۲۴۶.
- سلیمان‌پور عمران، محبوبه؛ اسماعیلی شاد، بهرننگ؛ مرتضوی کیاسری، فاطمه؛ علی‌آبادی، مهدی. (۱۳۹۸). رابطه فرهنگ مدرسه و احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۳(۳)، ۱۵۳-۱۶۶.
- شفیع‌آبادی، عبدالله و ناصری، غلامرضا (۱۳۸۶). نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: نشر دانشگاهی.
- شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۹۲). پویایی گروه و مشاوره گروهی. تهران: انتشارات رشد.
- شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۹۳). روش‌ها و فنون مشاوره. تهران: نشر فکرنو.
- شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۹۱). مقدمات راهنمایی و مشاوره: مفاهیم و کاربردها. تهران: انتشارات رشد.
- کشاورز افشار، حسین؛ حاج‌حسینی، منصوره؛ قدیمی، سمیه (۱۳۹۵). اثر گشتالت‌درمانی بر اضطراب فراگیر و اضطراب امتحان دانشجویان، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، دوره هفتم، شماره ۲۸.
- گلادینگ، ساموئل. (۲۰۰۹). اصول و مبانی مشاوره، ترجمه گنجی، مهدی. تهران: نشر ساوالان.
- مکیان، راضیه‌السادات؛ کلاترکوشه، سیدمحمد (۱۳۹۴). ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن با فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت در میان دانش‌آموزان شهر تهران. مجله اندازه‌گیری تربیتی، ۵(۲)، ۱۱۹-۱۳۸.
- محمدی، محسن؛ طالبی، ریحانه (۱۳۹۴). اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر کاهش تهاجم و کینه‌توزی دانش‌آموزان پسر دبیرستانی، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، سال ششم، شماره ۲۴.
- میرزایی قره‌لر، زهرا؛ حاتمی، حمیدرضا. (۱۳۹۸). پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس احساس تعلق به مدرسه و درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان دختر. مجله رویش روان‌شناسی،

نامدار، امیر؛ کریمی، سارا؛ ضیائی، گیتی؛ عباسی، نازنین‌زهره. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش مشاوره

تحصیلی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان. *مجله رویش*

روان‌شناسی، ۹(۷)، ۷۷-۸۴.

نوابی‌نژاد، شکوه (۱۳۸۶). *گشتالت‌درمانی*، تهران، نشر فراروان.

- Adam Rita, C. S. (2010). *The effects of gestalt and cognitive- behavioral therapy group intervention on the assertiveness and self-esteem of women with physical disabilities facing abuse*. Doctoral dissertation, Wayne State University.
- Beaty, B. & Brew, C. (2005). Measuring student sense of connectedness with school; development of instrument for use in secondary school, *Leading & Managing*, 2, 103-127.
- Brownell, P. (2010). *Gestalt therapy: a guide to contemporary practice*. New York: Springer Publishing Company.
- Gregory, A. Hastings, R. P. Kovshoff, H. (2020). Academic self-concept and sense of school belonging of adolescent siblings of autistic children. *Research in Developmental Disabilities*, 96, 103519.
- Karcher, M. J. Holcomb, M. Zambrano, E. (2008). Measuring adolescent connectedness: A guide for school-based assessment and program evaluation. *Handbook of school counseling*, 649-669.
- Kayama, M. Yamakawa, N. (2020). Acculturation and a sense of belonging of children in U.S. Schools and communities: The case of Japanese families. *Children and Youth Services Review*, 119, 105612.
- Lemkin, A. Kistin, C. J. Cabral, H. J. Aschengrau, A. Bair-Merritt, M. (2018). School connectedness and high school graduation among maltreated youth. *Child Abuse & Neglect*, 75, 130-138.
- Man Leung, G.S. and Hean Khor, S. (2017). Gestalt Intervention Groups for Anxious Parents in Hong Kong: A Quasi-Experimental Design. *Journal of evidence-informed social work*; 14, 183-200.
- Morrison, G. (2003). Change in Latino student perception of school belonging measure of adolescent connectedness, *Asia Pacific Education*, 3 (1), 95-114.
- Mulla, M. M. Bogen, K. W. Orchowski, L. M. (2020). The mediating role of school connectedness in the associations between dating and sexual violence victimization and substance use among high school students. *Preventive Medicine*, 139, 106197.
- Pate, Ch. M. Maras, M. A. Whitney, S. D. Bradshaw, C. P. (2016). *Exploring Psychosocial Mechanisms and Interactions: Links Between*

- Adolescent Emotional Distress, School Connectedness, and Educational Achievement. *School Mental Health*, 9, 28–43.
- Raffagnino, R. (2019). Gestalt Therapy Effectiveness: A Systematic Review of Empirical Evidence. *Open Journal of Social Sciences*, 7, 66-83.
- Sulkowski, M. L. Demary, M. K. Lazarus, P. J. (2012). Connecting Students to Schools to Support Their Emotional Well-Being and Academic Success. *Communique*, 40(7), 1-20.
- Weatherson, K. A. O'Neill, M. Lau, E. Y. Qian, W. Leatherdale, S. T. Faulkner, G. E.J. (2018). The Protective Effects of School Connectedness on Substance Use and Physical Activity. *Journal of Adolescent Health*, 63, 724-731.
- Wong, T. K. Y. Parent, A. M. Konishi, C. (2019). Feeling connected: The roles of student-teacher relationships and sense of school belonging on future orientation. *International Journal of Educational Research*, 94, 150-157.

استناد به این مقاله: کهربائی کلخوران علیا، محمد، شریفی، مسعود، شکری، امید. (۱۴۰۰). اثربخشی گشتالت‌درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان پسر پایه دهم شهر تهران، فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۱۷(۶۰)، ۲۷۱-۲۹۴.

DOI: 10.22054/JEP.2022.58441.3273

Educational Psychology is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.